

## Muzyka a rozwój dziecka



Sluchanie muzyki jest zabiegiem, który – w zależności od rodzaju muzyki – pozwala dziecku wyciszyć się i zrelaksować, lub przeciwnie – nabrać energii i pobudzić do działania. Muzyka odgrywa także istotną rolę w edukacji kulturowej dziecka.

Muzyka to dziedzina sztuki, z którą zarówno dzieci, jak i większość dorosłych mają częsty kontakt. Należy więc zadbać, aby był on poprzedzony choćby podstawową wiedzą na ten temat, a także nabyciem prostych umiejętności muzycznych. Muzyka, tak jak inne gałęzie sztuki, pełni ważne funkcje rozwojowe i terapeutyczne. Dotyczy to zarówno jej słuchania, jak i gry na najprostszych nawet instrumentach.

Sluchanie muzyki jest zabiegiem, który – w zależności od rodzaju muzyki – pozwala dziecku wyciszyć się i zrelaksować, lub przeciwnie – nabrać energii i pobudzić do działania. Muzyka odgrywa także istotną rolę w edukacji kulturowej dziecka. Od dawna była elementem obrzędów świeckich i religijnych, ważnym składnikiem rytuałów i tożsamości kulturowej grup społecznych; pełniła funkcję ludyczną, ale także mobilizowała wojowników podczas walki. Warto zatem pamiętać, że także obecnie, poza funkcją relaksacyjną, pełni ona szereg innych równie istotnych funkcji.

### Funkcje muzyki we wspieraniu rozwoju dziecka

W wielu plemionach należących do dawnych kultur zbiorowe muzykowanie było ważną częścią aktywności wspólnoty. Brali w nim udział wszyscy, zarówno ci, obdarzeni większymi talentami, jak i ci, których zdolności muzyczne były mniejsze. Dzieci były angażowane w życie wspólnotowe i rytuały grupy kulturowej, w której się wychowywały. Jeszcze nie tak dawno wspólne granie i śpiewanie było okazją do spędzania czasu, a przy okazji służyło budowaniu i wzmacnianiu więzi rodzinnych, sąsiedzkich oraz grupowych. Często z naszej współczesnej perspektywy, osoby grające i śpiewające były muzycznymi samoukami. Umiejętności muzyczne przekazywane były z pokolenia na pokolenie – bezpośrednio, a niekoniecznie dzięki instytucjom służącym muzycznej edukacji, co nie znaczy, że były mało wartościowe, wręcz przeciwnie. Dlatego, mimo że obecnie określenie „samouk” nabrało pejoratywnego znaczenia, jest to stwierdzenie niesłuszne.

Wiele osób uzna zapewne, że nie każde dziecko musi grać na instrumencie i nie każde posiada w tym kierunku uzdolnienia. Jednak można wysunąć kontrargument – jeszcze do niedawna, do „dobrego tonu” należało opanowanie (w podstawowym zakresie) gry na jakimś instrumencie lub śpiewu czy tańca. W wielu domach znajdowały się pianina czy skrzypce, a wiele osób miało podstawowe wykształcenie muzyczne. W szkołach tworzone chóry i zespoły muzyczne, wprowadzano obowiązkowe lekcje gry na instrumencie. Istniały ogniska muzyczne, a wielu rodziców posyłało dzieci na prywatne lekcje gry na fortepianie czy skrzypcach.

Tego typu zajęcia wprowadzają obecnie niektóre szkoły prywatne, coraz częściej także rodzice decydują się posyłać dzieci na muzyczne zajęcia pozalekcyjne. Jest to wynikiem przeświadczenia – i to kontrargument zasadniczy – że granie i śpiewanie, choćby na zupełnie podstawowym poziomie, pełni nieocenione funkcje w rozwijaniu umiejętności muzycznych, ale także wspiera rozwój we wszystkich jego obszarach.

### λ Muzyka a rozwój kulturowy

Sluchanie muzyki wspiera przede wszystkim rozwój kulturowy dziecka. Szczególnie cenna jest pod tym względem muzyka klasyczna, wprowadzająca w tradycję muzyczną, czy szerzej – estetyczną.

W przypadku muzyki klasycznej style i gatunki muzyczne są zgodne z tymi, które były charakterystyczne dla innych gałęzi sztuki – muzyka powstająca w okresie romantyzmu miała również cechy romantyczne, a w baroku komponowano utwory charakterystyczne dla sztuki barokowej. W oczywisty sposób różniły się one również w zależności od regionu, w którym powstawały. Na przykład utwory Chopina zawierają wiele nawiązań do polskiej muzyki ludowej. W zróżnicowanych kulturowo i historycznie krajach czy regionach, style muzyczne różniły się nieco między sobą i posiadały charakterystyczne cechy. Poznając różne utwory i ich kompozytorów, dziecko zyskuje również okazję do pogłębienia swojej wiedzy kulturowej i do partycypowania w tradycji.

Istotne jest jednak, aby dziecko miało urozmaicony kontakt z muzyką przez poznawanie wielu gatunków muzycznych, niekoniecznie klasycznych, na przykład rocka czy hip-hopu.

W okresach dużo wcześniejszych muzyka pełniła funkcje rytualne (pieśni plemienne, muzyka sakralna), ale także wspierała uczucia patriotyczne (pieśni patriotyczne, piosenki żołnierskie). Można przyjąć, że różnorodność ról, jaką pełniły na przestrzeni dziejów utwory muzyczne, jest równie duża, jak różnorodność gatunków i form muzycznych.

#### λ Muzyka a rozwój poznawczy

Rozwój kulturowy wiąże się ściśle z rozwojem poznawczym dziecka. Poznawanie różnorodności stylów i gatunków muzycznych, nauka rozpoznawania melodii czy rytmu – wszystko to przyczynia się do rozwoju umysłu dziecka. Słuchanie muzyki, w zależności od jej charakteru, może także pomagać dziecku wyciszyć się lub zaktywizować, co pośrednio sprzyja innej aktywności, na przykład nauce. Spontaniczne poruszanie się w rytm muzyki jest dobrą metodą do rozładowania nadmiaru energii dzieci. Poruszanie się w trakcie słuchania muzyki pozwala także lepiej poznać swoje ciało, jego reakcje i możliwości, nauczyć się na nie wpływać i lepiej nad nim panować – choćby w zakresie utrzymywania równowagi czy ekspresji ruchowej.

#### λ Muzyka a rozwój społeczny

Zajęcia z wykorzystaniem muzyki, przede wszystkim ruchowe, choć także wspólne muzykowanie, przyczyniają się do rozwoju społecznego dziecka. Zajęcia rytmiczne, spontaniczne poruszanie się podczas muzyki, taniec czy zbiorowe wystukiwanie rytmu (na bębenkach lub trójkątach) sprzyjają nawiązywaniu relacji i zachęcają do przebywania w grupie rówieśników. Takie zabawy sprawiają dzieciom przyjemność i są okazją do niwelowania napięcia. Są one szczególnie wartościowe dla dzieci wycofanych i nieśmiałych, które mają problemy z budowaniem kontaktu z innymi osobami, nawiązywaniem i podtrzymywaniem relacji, współpracą przy wykonywaniu zadań, rozwiązywaniu problemów czy pokonywaniu przeszkód.

#### λ Muzyka a rozwój motoryczny

Specyficzne funkcje rozwojowe pełni gra na instrumentach muzycznych. Przede wszystkim aktywność ta wspiera rozwój motoryczny, umiejętność koncentracji, a w szczególności koordynację wzrokowo-ruchową. Wydobywanie dźwięków z różnych przedmiotów, czy nauka gry na dowolnym instrumencie, uczy dziecko skupienia, kontrolowania kilku procesów naraz. Kształtuje takie procesy uwagi, jak: podzielność (zdolność do koncentracji na dwóch bodźcach równocześnie); przerzutność (umiejętność przełączania uwagi między dwoma lub więcej bodźcami). Grając na instrumencie, dziecko wykonuje wiele czynności równocześnie: kontroluje ruchy wykonywane przez różne partie ciała, panuje nad oddechem i ruchami ręki, obserwuje nuty, stara się wydobywać dźwięk i kontroluje jego poprawność. Gra na instrumencie jest procesem bardzo złożonym. Muzykowanie w większej grupie wymaga dodatkowo obserwowania innych osób i dostosowywania się do nich.

#### Rozwijanie zainteresowań muzycznych dziecka

Dzieci w wieku przedszkolnym są jeszcze zbyt małe, aby rozpocząć systematyczną naukę gry na instrumencie. Uznaje się bowiem, że dziecko może rozpocząć taką edukację w momencie, gdy jest w stanie odczytywać nuty. Ważną funkcję rozwojową pełni jednak nawet muzykowanie przy użyciu najprostszych instrumentów, takich jak: bębenek, cymbałki czy trójkąt. Zajęcia umuzykalniające, rytmiczne, połączone z próbami wydawania prostych dźwięków, warto więc wprowadzać już w wieku przedszkolnym. W podstawowym zakresie powinna ona być realizowana przez wszystkie placówki, a także w domu.

Należy dbać o różne formy kontaktu dziecka z muzyką: granie, śpiewanie, taniec, słuchanie muzyki, uczęszczanie na koncerty, zabawy rytmiczne. Niekoniecznie jednak muszą to być zajęcia profesjonalne i systematyczna nauka. Istotniejsze jest, by dziecko miało możliwość uczestniczenia w różnego typu „zabawach muzycznych”, uwzględniających wspomniane formy aktywności. Wtedy bowiem oddziaływanie rozwojowe muzyki będzie najpełniejsze.

**Więcej przeczytacie w artykule Julii Anastazji Sienkiewicz-Wilowskiej „Muzyka a rozwój dziecka” w najnowszym (2/2012) wydaniu „Wychowania w Przedszkolu”.**